

«Gözellik öýüni» goraýan jandar

Category: Ertekiler,Halk döredijiliği we rowaýatlar,Kitapcy
написано kitapcy | 22 января, 2025

"Gözellik öýüni" goraýan jandar «GÖZELLIK ÖÝÜNI» GORAÝAN JANDAR

Geçen asyryň ellinji ýyllarynda alymlar Türkmenistanyň öz gözbaşyny iň gadymy döwürlerden alyp gaýdýan taryhyň ýazmaga, dürli golýazmalary, arheologik hem-de arhitektura ýadygärlikleri has içgin öwrenmäge girişdiler.

Aýratyn-da, Änewiň Seýit-Jemaledin metjidiniň gadymyýeti ylmy taýdan derñelende, ymaratyň yüzünde şekillendirilen dürli kysymly aždarhalar alymlaryň ünsüni özüne çekipdir.

Aslynda aždarhalar äpet ýylan görünüşinde teswirlenip, ynsan hyályndan döredilen eýmendiriji bir fantastik mahluk bolmaly. Gündogar halklarynyň (türkmen, özbek, täjik, eýran, owgan, azerbaýjan) folklorında, ertekilerinde, rowaýatlarynda olar ynsany gyrýan elhenç jandar hökmünde suratlandyrylyar. Käbir

edebiýatlarda aždarhalar adamlary hazyna goýbermeýän ýa-da çöldäki guýularylaryň, dag-derelerdäki çeşmeleriň, hatda derýanyň daşyny gallap ynsanlary suwdan mahrum edip ýatan gudrat edip görkezilýär.

Aždarhalaryň dürli gap-gaçlaryň, möhürleriň, çäýnek-käseleriň yüzündäki şekilleri doğrusynda dürli döwürlerde taryhçy alymlar dürli pikir ýöredipdirler.

Yöne bu janawerleriň Änewiň metjidi bilen näme dahly barka? Biziň size hödürlemekci bolýan şu rowaýatymyz halk arasynda giňden ýaýrap, aždarhalaryň başgarajyk gylyk-häsiýetleri barada söhbet açýar. Esasy zat hem rowaýatyň tötänden döremänligidir.

* * *

Bir mahallar rysgally Änew topragynda adyllykda guly darka ýarýan parasatly Jemal şa ýurdy dolandyryán eken. Şol zamanlar şäheriň merkezi derwezesiniň gabadynaky uly agaçdan kakylanda ses töweregi lerzana getirýän jaň asylgy durar eken. Başyna iş düşen her bir ýolagçy jaňy kakmak bilen şäher halkyndan haraý soraýar eken. Günlerde bir gün halaýyk gün şol jaňyň gaty we howsalaly kakylýandygyny eşidipdir. Her kim edip oturan işini taşlap derwezäniň agzyna ylgaşlap gelse, owsun atyp duran ägirt uly aždarhanyň jaňy kakýandygyny görüpdirler. Aždarhanyň daş keşbi aýylganç bolsa-da, onda adamlardan özüne bolan haraý duýlupdyr. Ol bir zady görkezýän ýaly edil, daga tarap ümläpdir. Soňra bolsa öz daşuna tegelenen märekäniň arasynda duran gollary paltaly we pyçgly iki ussa yşarat edip, yzyna – daga tarap ugrapdyr. Üýtgeşik ahwalat keseden synlap duran Jemal şa ussalarla aždarhanyň yzy bilen gitmegi perman kylypdyr. Bilesigelijilik märekäni hem öz erkine goýmandyr.

Barsalar, dagyň gowagynda agyr jebir çekip ýatan başga bir aždarhany görüpdirler. Ol aždarha bir dag tekesini diriligine ýuwdupdyr. Emma ki onuň buýraly uly şahlary aždarhanyň bokurdagyna ilişip galypdyr. Köpi gören edermen ussalar aždarhanuň açylyp ýatan agzyna girip tekäniň etini-şahynu bölek-bölek edipdirler. Aždarha jebirden halas bolupdyr.

Şundan soň birinji gelen aždarha ussalary genji-hazynadan doly bolan bir gowaga eltipdir, şol hazynadan gereklerini almaga

ygtyýar beripdir.

Ertesi säher bilen şäheriň ilatyny ýene-de jaňyň sesi biynjalyk edipdir. Olar galadan çykanlarynda iki aždarhany görüpdirler. Aždarhalar ummasyz altyn-kümüş, gymmatbaha daşlary alyp gelen ekenler. Olar getiren hazynalaryny Jemal şanyň alnynda goýup, özleri ýene-de daga tarap gidipdirler. Jemal şa bu getirilen zatlardan uly ymarat bina etmegi, onuň ýüzüne bolsa aždarhanyň şekilini çekmegin hem-de ymaraty «Gözellik öýi» diýip atlandyrmagy perman kylypdyr.

Şeýdip aždarhalar ençeme asyrlaryň dowamynda «Gözellik öýüni» gorap gelipdirler. Bu rowaýt hiç üýtgedilmezden halk arasyndan alyndy. Änewli ýaşulularyň aýtmaklaryna görä bu hekaúat azyndan iki-üç asyrlap ilat arasynda meşhur bolup, biziň günlerimizde-de şol meşhurlygyny saklaýar.

Bäsim ANNAGURBANOW.

turkmensesi_98 Halk döredijiliği we rowaýatlar